

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 28 stycznia 2025 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Konkurencja – Artykuł 101 TFUE – Dyrektywa 2014/104/UE – Powództwa o odszkodowanie za naruszenia prawa konkurencji – Artykuł 2 pkt 4 – Pojęcie „powództwa o odszkodowanie” – Artykuł 3 ust. 1 – Prawo do pełnego odszkodowania z tytułu poniesionej szkody – Cesja wierzytelności odszkodowawczych na rzecz podmiotu świadczącego usługi prawne – Prawo krajowe sprzeciwiające się uznaniu legitymacji procesowej takiego usługodawcy do zbiorowego odzyskiwania tych wierzytelności – Artykuł 4 – Zasada skuteczności – Artykuł 47 akapit pierwszy Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Prawo do skutecznej ochrony sądowej

W sprawie C-253/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Landgericht Dortmund (sąd krajowy w Dortmundzie, Niemcy) postanowieniem z dnia 13 marca 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 kwietnia 2023 r., w postępowaniu:

ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH

przeciwko

Land Nordrhein-Westfalen,

przy udziale:

Otto Fuchs Beteiligungen KG,

Bundeskartellamt,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, F. Biltgen, K. Jürimäe (sprawozdawczyni), C. Lycourgos, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen i D. Gratsias, prezesi izb, E. Regan, I. Ziemele, J. Passer, Z. Csehi i O. Spineanu-Matei, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: D. Dittert, kierownik wydziału,

* Język postępowania: niemiecki.

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 7 maja 2024 r.,
rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH – R. Lahme i A. Ruster, Rechtsanwälte,
- w imieniu Land Nordrhein-Westfalen – J. Haereke, D. Hamburger, C. Kusulis, S.-O. Nündel, G. Schwendinger, F. Süß i K. Teitscheid, Rechtsanwälte,
- w imieniu Otto Fuchs Beteiligungen KG – J.-H. Allermann i C. Thiel von Herff, Rechtsanwälte,
- w imieniu Bundeskartellamt – J. Nothdurft i K. Ost, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller i R. Kanitz, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – A. Keidel i G. Meeßen, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 19 września 2024 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 101 TFUE, w świetle art. 4 ust. 3 TUE i art. 47 akapit pierwszy Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”), a także art. 2 pkt 4, art. 3 ust. 1 i art. 9 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego (Dz.U. 2014, L 349, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH (zwaną dalej „ASG 2”) a Land Nordrhein-Westfalen (krajem związkowym Nadrenia Północna-Westfalia, Niemcy) (zwanym dalej „krajem związkowym”) w przedmiocie powództwa zbiorowego o odszkodowanie wniesionego przez ASG 2 na podstawie praw do odszkodowania, które zostały na nią przeniesione przez 32 tartaki, w następstwie naruszenia art. 101 TFUE, którego miał dopuścić się kraj związkowy i inni właściciele lasów.

Ramy prawne

Prawo Unii

Karta

- 3 Artykuł 47 Karty, zatytułowany „Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu”, przewiduje w akapicie pierwszym:

„Każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule”.

Rozporządzenie (WE) nr 1/2003

- 4 Zgodnie z motywem 13 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 i 102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1):

„Jeżeli w trakcie postępowania mogącego prowadzić do stwierdzenia istnienia porozumienia lub zakazanych praktyk przedsiębiorstwa przedstawiają Komisji [Europejskiej] zobowiązania uwzględniające zastrzeżenia Komisji, Komisja powinna mieć możliwość wydania decyzji, która czyni te zobowiązania wiążącymi dla zainteresowanych przedsiębiorstw. Decyzje Komisji powinny stwierdzać, że nie ma już podstaw do jej działania, bez rozstrzygania, czy w ogóle zaszło lub nadal zachodzi naruszenie. Decyzje w sprawie zobowiązań pozostają bez uszczerbku dla uprawnień organów ochrony konkurencji i sądów państw członkowskich w zakresie stwierdzania naruszenia i rozstrzygania w sprawie. Decyzje w sprawie zobowiązań nie dotyczą spraw, w których Komisja zamierza nałożyć grzywnę”.

- 5 Artykuł 9 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zobowiązania”, przewiduje w ust. 1:

„Jeżeli Komisja zamierza przyjąć decyzję nakazującą zaprzestanie naruszenia i zainteresowane przedsiębiorstwa proponują zobowiązania uwzględniające zastrzeżenia wyrażone przez Komisję we wstępnej fazie rozpatrywania sprawy, Komisja może, w drodze decyzji, uczynić takie zobowiązania wiążącymi dla przedsiębiorstw. Decyzja taka może zostać przyjęta na czas określony i oznacza, że nie ma już dalszych podstaw do podejmowania działań przez Komisję”.

Dyrektywa 2014/104

- 6 Motywy 4, 12 i 13 dyrektywy 2014/104 mają następujące brzmienie:

„(4) Przewidziane w prawie Unii prawo do odszkodowania za szkodę z tytułu naruszenia unijnego i krajowego prawa konkurencji wymaga, by każde państwo członkowskie dysponowało przepisami proceduralnymi zapewniającymi skuteczne wykonywanie tego prawa. Konieczność dysponowania skutecznymi środkami procesowymi wynika również z prawa do skutecznej ochrony sądowej określonej w art. 19 ust. 1 akapit drugi [TUE] oraz w art. 47 akapit pierwszy [Karty]. Państwa członkowskie powinny zapewnić skuteczną ochronę prawną w dziedzinach objętych prawem Unii.

[...]

- (12) Niniejsza dyrektywa potwierdza wspólnotowy dorobek prawny dotyczący prawa do odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia unijnego prawa konkurencji, szczególnie w kwestii legitymacji procesowej i definicji pojęcia szkody, w formie potwierdzonej w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, i nie przesądza o dalszym rozwoju tego dorobku. Każdy poszkodowany z tytułu takiego naruszenia może dochodzić odszkodowania z tytułu straty rzeczywistej (*damnum emergens*) i z tytułu zysku, którego został pozbawiony (utraczone korzyści lub *lucrum cessans*), wraz z odsetkami, niezależnie od tego, czy przepisy krajowe definiują te kategorie osobno, czy też łącznie [...].
- (13) Z prawa do odszkodowania mogą korzystać osoby fizyczne lub prawne – konsumenci, przedsiębiorstwa oraz organy publiczne – bez względu na to, czy łączą je bezpośrednie stosunki umowne z przedsiębiorstwem będącym sprawcą naruszenia, oraz niezależnie od tego, czy organ ochrony konkurencji stwierdził wcześniej naruszenie prawa. Niniejsza dyrektywa nie powinna wymagać od państw członkowskich wprowadzania mechanizmów zbiorowego dochodzenia roszczeń w celu wykonania art. 101 i 102 TFUE. Bez uszczerbku dla odszkodowania z tytułu utraconych możliwości pełne odszkodowanie na mocy niniejszej dyrektywy nie powinno prowadzić do nadwyżki odszkodowania, ani w drodze odszkodowania karnego, ani odszkodowania wielokrotnego, ani innego rodzaju odszkodowania”.

7 Artykuł 1 ust. 1 tej dyrektywy przewiduje:

„Niniejsza dyrektywa ustanawia określone przepisy niezbędne do zapewnienia, by każdy, kto poniósł szkodę wynikającą z naruszenia prawa konkurencji przez przedsiębiorstwo lub związek przedsiębiorstw, mógł skutecznie korzystać z prawa dochodzenia od tego przedsiębiorstwa lub związku pełnego odszkodowania z tytułu tej szkody. Ustanawia ona przepisy sprzyjające niezakłóconej konkurencji na rynku wewnętrznym oraz usuwające przeszkody w jego właściwym działaniu, zapewniając równoważną ochronę w całej Unii [Europejskiej] każdemu, kto poniósł taką szkodę”.

8 Artykuł 2 rzeczonyj dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy zastosowanie mają następujące definicje:

[...]

- 4) »powództwo o odszkodowanie« oznacza powództwo na mocy prawa krajowego, za pomocą którego przed sądem krajowym dochodzone jest roszczenie odszkodowawcze przez domniemanego poszkodowanego lub przez osobę występującą w imieniu co najmniej jednego domniemanego poszkodowanego – o ile prawo Unii lub prawo krajowe przewidują taką możliwość – lub przez osobę fizyczną lub prawną, która wstąpiła w prawa domniemanego poszkodowanego, w tym osobę, która nabyła roszczenie;

[...]

- 12) »ostateczne rozstrzygnięcie stwierdzające naruszenie« oznacza rozstrzygnięcie stwierdzające naruszenie, od którego nie przysługują lub już nie przysługują zwyczajne środki odwoławcze;

[...]”.

- 9 Artykuł 3 owej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do pełnego odszkodowania”, przewiduje w ust. 1:
„Państwa członkowskie zapewniają, by każda osoba fizyczna lub prawna, która poniosła szkodę wynikającą z naruszenia prawa konkurencji, mogła dochodzić i uzyskać pełne odszkodowanie z tytułu tej szkody”.
- 10 Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2014/104, zatytułowanym „Zasada skuteczności i równoważności”:
„Zgodnie z zasadą skuteczności państwa członkowskie zapewniają, by wszystkie krajowe przepisy i procedury w sprawie dochodzenia roszczeń odszkodowawczych zostały opracowane i były stosowane w taki sposób, by korzystanie z unijnego prawa do pełnego odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji nie stało się w praktyce niewykonalne ani nadmiernie trudne. Zgodnie z zasadą równoważności żadne krajowe przepisy i procedury w sprawie powództw o odszkodowanie z tytułu szkód wynikających z naruszenia art. 101 lub 102 TFUE nie mogą być mniej korzystne dla domniemyanych poszkodowanych niż przepisy i procedury regulujące podobne powództwa o odszkodowanie z tytułu szkód wynikających z naruszenia prawa krajowego”.
- 11 Artykuł 9 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:
„Państwa członkowskie zapewniają, by naruszenie prawa konkurencji stwierdzone w ostatecznym rozstrzygnięciu krajowego organu ochrony konkurencji lub sądu odwoławczego było uznawane za dowiedzione w sposób niezbity do celów powództwa o odszkodowanie wytaczanego przed ich sąd krajowy na mocy art. 101 lub 102 TFUE lub na mocy krajowego prawa konkurencji”.

Prawo niemieckie

- 12 Paragraf 1 ust. 1 Gesetz über außergerichtliche Rechtsdienstleistungen (Rechtsdienstleistungsgesetz) (ustawy o pozasądowych usługach prawnych) z dnia 12 grudnia 2007 r. (BGBl. 2007 I, s. 2840), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „RDG”), przewiduje:
„Niniejsza ustawa reguluje uprawnienia do świadczenia pozasądowych usług prawnych w Republice Federalnej Niemiec. Jej celem jest ochrona jednostek, obrotu prawnego i systemu prawnego przed usługami prawnymi, których nie świadczyłyby wykwalifikowane osoby”.
- 13 Paragraf 2 RDG, zatytułowany „Pojęcie usługi prawnej”, stanowi:
„(1) Usługą prawną jest każda czynność w konkretnych sprawach osób trzecich, która wymaga analizy danej sprawy pod względem prawnym.
(2) Usługą prawną jest, niezależnie od warunków określonych w ust. 1, windykacja roszczeń osób trzecich lub roszczeń sędziowanych w celu windykacji w imieniu osoby trzeciej, jeżeli windykacja roszczenia jest prowadzona jako niezależna działalność, w tym dokonywanie analizy oraz udzielanie porad prawnych dotyczących windykacji (usługa windykacyjna). Roszczenia będące przedmiotem cesji nie są uznawane – w stosunku do pierwszego wierzyciela – za roszczenia osoby trzeciej.
[...].”

- 14 Zgodnie z § 3 RDG, zatytułowanym „Uprawnienie do świadczenia pozasądowych usług prawnych”:
- „Niezależne świadczenie pozasądowych usług prawnych jest dozwolone wyłącznie w zakresie dozwolonym przez niniejszą ustawę, przez inne ustawy lub na mocy innych ustaw”.
- 15 Paragraf 10 RDG ma następujące brzmienie:
- „(1) Osoby fizyczne i prawne oraz spółki nieposiadające osobowości prawnej zarejestrowane przez właściwy organ (osoby zarejestrowane) mogą – w oparciu o specjalistyczną wiedzę – świadczyć usługi prawne w następujących dziedzinach:
1. usługi windykacyjne [...]
- [...]”.
- 16 Paragraf 11 RDG, zatytułowany „Wiedza specjalistyczna, tytuły zawodowe”, stanowi w ust. 1:
- „Usługi windykacyjne wymagają wiedzy specjalistycznej w dziedzinach prawa istotnych dla żądanych działań windykacyjnych, w szczególności w zakresie prawa cywilnego, prawa handlowego, prawa papierów wartościowych i prawa spółek, postępowania cywilnego, postępowania egzekucyjnego i prawa upadłościowego oraz prawa dotyczącego kosztów i wydatków”.
- 17 Paragraf 12 RDG określa warunki wpisu do rejestru w celu świadczenia usług prawnych i przewiduje uprawnienie regulacyjne do szczegółowego ich uregulowania, w szczególności w zakresie udowodnienia posiadania wiedzy teoretycznej, o której mowa w § 10 tej ustawy.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 18 W dniu 31 marca 2020 r. ASG 2 wytoczyła przed Landgericht Dortmund (sądem krajowym w Dortmundzie, Niemcy), będącym sądem odsyłającym, powództwo zbiorowe przeciwko krajowi związkowemu o odszkodowanie z tytułu szkody wynikającej z działania kartelu, korzystając z praw, które scedowały na nią 32 tartaki mające siedziby w Niemczech, Belgii i Luksemburgu (zwane dalej „tartakami, których sprawa dotyczy”).
- 19 Krajowi związkowemu zarzucono, że przynajmniej w okresie od dnia 28 czerwca 2005 r. do dnia 30 czerwca 2019 r. ujednolicił ceny kłód drewna iglastego (zwanych dalej „drewnianymi balami”) dla siebie, jak również dla innych właścicieli lasów mających siedzibę w tym kraju związkowym, z naruszeniem art. 101 TFUE (praktyka ta zwana będzie dalej „przedmiotowym kartelem”).
- 20 Bundeskartellamt (federalny urząd ds. ochrony konkurencji, Niemcy) przeprowadził dochodzenie w przedmiocie tej praktyki i wydał w 2009 r. decyzję dotyczącą zobowiązań na podstawie § 32b Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (ustawy o zwalczaniu ograniczeń konkurencji) i art. 101 TFUE, skierowaną do kraju związkowego oraz do innych krajów związkowych uczestniczących w podobny sposób w sprzedaży drewnianych bali (zwaną dalej „decyzją z 2009 r.”).

- 21 Tartaki, których sprawa dotyczy, zamierzają doprowadzić do naprawienia przez kraj związkowy szkody, którą ponosiły, jak twierdzą, przez cały czas trwania przedmiotowego kartelu ze względu na wynikające z działania tego kartelu zawyżanie cen zakupu drewnianych bali pochodzących z tego kraju związkowego.
- 22 W tym celu każdy z tartaków, których sprawa dotyczy, scedował na ASG 2 prawo do odszkodowania z tytułu szkody wyrządzoną mu przez przedmiotowy kartel. ASG 2, która jako „podmiot świadczący usługi prawne” w rozumieniu RDG jest podmiotem upoważnionym na mocy tej ustawy, wniosła zatem do sądu odsyłającego zbiorczo o naprawienie tej szkody we własnym imieniu i na własny koszt, ale na rachunek cedentów, w zamian za wynagrodzenie w przypadku wygranej.
- 23 Roszczenie odszkodowawcze z tytułu szkody wynikającej z działania przedmiotowego kartelu dotyczy kilkuset tysięcy zakupów drewnianych bali przez tartaki, których sprawa dotyczy. W przypadku każdego z nich ilość tych zakupów wynosiła kilka tysięcy, a nawet kilkadziesiąt tysięcy transakcji.
- 24 Przed sądem odsyłającym kraj związkowy kwestionuje zarówno zasadność skargi, jak i legitymację procesową ASG 2. W tym ostatnim względzie podnosi on, że tartaki, których sprawa dotyczy, scedowały swoje prawa do odszkodowania na rzecz ASG 2 z naruszeniem RDG, w związku z czym cesje te są nieważne. Upoważnienie, które ASG 2 posiada na podstawie RDG, nie umożliwia jej bowiem dochodzenia roszczeń, których źródłem są szkody wynikające z domniemanego naruszenia prawa konkurencji.
- 25 Sąd odsyłający wyjaśnia, że w prawie niemieckim w dziedzinie szkód masowych lub szkód o niewielkiej wartości dotyczących dużej liczby osób powództwa jednostek mogą zostać powiązane za pomocą mechanizmu cesji wierzytelności („Abtretungsmodell”), określanego również jako „powództwo zmierzające do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności” („Sammelklage-Inkasso”) (zwanego dalej „powództwem zmierzającym do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności”). W ramach tego mechanizmu domniemani poszkodowani cedują swoje domniemane wierzytelności na podmiot świadczący usługi prawne upoważniony na mocy RDG, która to ustawa co do zasady zezwala mu na zbiorcze dochodzenie tych wierzytelności we własnym imieniu i na własny koszt, na rachunek cedentów, w zamian za prowizję w razie powodzenia.
- 26 Zdaniem sądu odsyłającego praktyka ta została uznana w orzecznictwie Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości, Niemcy) w odniesieniu do różnych rodzajów powództw o odszkodowanie, w szczególności w ramach sporów dotyczących najmu nieruchomości lub odszkodowań dla pasażerów lotniczych. Natomiast sądy niższej instancji interpretują RDG w ten sposób, że powództwo zmierzające do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności nie jest dopuszczalne w dziedzinie naprawiania szkód spowodowanych domniemanym naruszeniem prawa konkurencji, w szczególności gdy chodzi o powództwo zwane „stand-alone”, czyli powództwo o odszkodowanie, które nie jest następstwem ostatecznego i wiążącego rozstrzygnięcia organu ochrony konkurencji stwierdzającego takie naruszenie, w szczególności w odniesieniu do ustalenia okoliczności faktycznych (zwane dalej „samodzielnym powództwem o odszkodowanie”). Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) nie miał jeszcze okazji rozstrzygnąć tej kwestii.

- 27 Zdaniem sądu odsyłającego prawo niemieckie nie przewiduje żadnego środka prawnego równoważnego z powództwem zmierzającym do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności, który umożliwiłby skuteczne egzekwowanie prawa do odszkodowania w sprawach kartelowych.
- 28 W związku z tym skuteczność prawa do naprawienia szkody spowodowanej przez kartel nie jest zagwarantowana, w szczególności w odniesieniu do szkód o niewielkiej wartości dotyczących dużej liczby poszkodowanych. W takim bowiem przypadku indywidualna kwota szkody byłaby na tyle niska, że skłaniałaby jednostki do rezygnacji z dochodzenia prawa do odszkodowania przyznanego im przez prawo Unii.
- 29 W tych okolicznościach powództwo zmierzające do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności stanowi jedyną racjonalną z ekonomicznego punktu widzenia i wykonalną możliwość dochodzenia naprawienia takiej szkody. Sąd odsyłający jest jednak zdania, że zgodnie z przepisami RDG, w świetle ich wykładni dokonanej przez niektóre sądy krajowe, powinien on uznać rozpatrywane w postępowaniu głównym cesje za nieważne, w związku z czym wniesione do niego powództwo powinno zostać oddalone.
- 30 Sąd ten zastanawia się jednak, czy prawo Unii stoi na przeszkodzie takiej wykładni RDG w zakresie, w jakim – ze względu na uniemożliwienie osobom poszkodowanym przez przedmiotowy kartel skorzystania z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności – taka wykładnia prawa krajowego może być niezgodna zarówno z dyrektywą 2014/104, jak i z zasadą skuteczności prawa Unii i prawem do skutecznej ochrony sądowej.
- 31 Po pierwsze, sąd odsyłający zastanawia się, czy taką niezgodność można wywieść z treści art. 3 ust. 1 dyrektywy 2014/104, który jego zdaniem ustanawia usankcjonowane w utrwalonym orzecznictwie Trybunału prawo osób poszkodowanych przez kartel do uzyskania pełnego naprawienia wyrządzonej przez kartel szkody, w związku z treścią art. 2 pkt 4 tej dyrektywy. Ten ostatni przepis dotyczy bowiem wyraźnie powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności, zważywszy, że pojęcie „powództwa o odszkodowanie” w rozumieniu tego przepisu obejmuje powództwo wniesione przez „osobę fizyczną lub prawną, która wstąpiła w prawa domniemanego poszkodowanego, w tym osobę, która nabyła roszczenie”.
- 32 Po drugie, sąd odsyłający ma wątpliwości co do tego, czy wynikający z wykładni prawa krajowego, o której mowa w pkt 29 niniejszego wyroku, brak możliwości skorzystania przez osoby poszkodowane z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności jest zgodny z art. 4 ust. 3 TUE i art. 101 TFUE. Zdaniem tego sądu, jak wynika z orzecznictwa Trybunału i przepisów dyrektywy 2014/104, każdy może dochodzić pełnego naprawienia szkody, jaką poniósł w wyniku naruszenia prawa konkurencji. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić skuteczność prawa do naprawienia takiej szkody, nie czyniąc jego wykonywania niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym. Przyczyniłoby się to do ochrony interesu publicznego polegającego na zapewnieniu skutecznej konkurencji w Unii.
- 33 Po trzecie, sąd odsyłający zastanawia się, czy wynikający z wykładni prawa krajowego, o której mowa w pkt 29 niniejszego wyroku, brak możliwości skorzystania przez osoby poszkodowane z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności narusza prawo tych osób do skutecznej ochrony sądowej przewidziane w art. 47 akapit pierwszy Karty, w art. 6 ust. 3 TUE, a także w art. 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. W sytuacji takiej jak

rozpatrywana w zawisłej przed nim sprawie, która dotyczy szkód masowych lub szkód o niewielkiej wartości dotyczących dużej liczby osób, poszkodowani zostają bowiem pozbawieni możliwości skorzystania z jedyne go skutecznego środka prawnego przewidzianego w prawie krajowym w celu dochodzenia przysługującego im prawa do odszkodowania.

34 Sąd odsyłający wyjaśnia wreszcie, że gdyby należało uznać, iż prawo krajowe nie jest zgodne z prawem Unii, nie byłby on w stanie dokonać wykładni zgodnej z prawem Unii, ponieważ taka wykładnia byłaby wykładnią *contra legem*.

35 W tych okolicznościach Landgericht Dortmund (sąd krajowy w Dortmundzie) postanowił zawiesić postępowanie i przedstawić następujące pytania prejudycjalne:

- „1) Czy prawo Unii, w szczególności art. 101 TFUE, art. 4 ust. 3 TUE, art. 47 [Karty] oraz art. 2 pkt 4 i art. 3 ust. 1 [dyrektywy 2014/104] należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie takiej wykładni i stosowaniu prawa państwa członkowskiego, które uniemożliwia osobie, która mogła ponieść szkodę w wyniku naruszenia art. 101 TFUE – stwierdzonego ze skutkiem wiążącym na podstawie art. 9 [dyrektywy 2014/104] lub przepisów krajowych transponujących tę dyrektywę – cesję jej roszczeń, w szczególności w przypadku szkód masowych lub rozproszonych, na upoważniony podmiot świadczący usługi prawne w charakterze powiernika, aby ten ostatni mógł ich dochodzić zbiorczo z roszczeniami innych rzekomo poszkodowanych w drodze powództwa na zasadzie kontynuacji (*»follow on«*), jeżeli nie istnieją inne równoważne ustawowe lub umowne możliwości powiązania roszczeń odszkodowawczych, w szczególności dlatego, że nie prowadzą one do wydania wyroku zasądzającego świadczenie lub nie są wykonalne z innych względów proceduralnych, lub są obiektywnie nieracjonalne ze względów ekonomicznych, a zatem w szczególności dochodzenie drobnych roszczeń odszkodowawczych byłoby praktycznie niemożliwe lub w każdym razie nadmiernie utrudnione?
- 2) Czy prawo Unii należy interpretować w ten sposób przynajmniej w takim przypadku, gdy przedmiotowe roszczenia odszkodowawcze muszą być dochodzone bez uprzedniej wiążącej decyzji Komisji Europejskiej lub organów krajowych, w rozumieniu przepisów krajowych opartych na art. 9 [dyrektywy 2014/104], w odniesieniu do rzekomego naruszenia (tzw. powództwo samodzielne *»stand-alone«*), jeżeli inne równoważne ustawowe lub umowne możliwości powiązania roszczeń odszkodowawczych w celu dochodzenia na podstawie przepisów prawa cywilnego nie istnieją z powodów wskazanych już w pytaniu pierwszym, a w szczególności jeżeli naruszenie art. 101 TFUE nie byłoby w przeciwnym razie w ogóle egzekwowane, tj. ani przez organy państwowe (*»public enforcement«*), ani w oparciu o prywatną inicjatywę jednostki (*»private enforcement«*)?
- 3) Jeżeli przynajmniej na jedno z tych dwóch pytań należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, to czy w przypadku wykluczenia wykładni zgodnej z prawem europejskim należy odstąpić od stosowania odpowiednich norm prawa niemieckiego, co skutkowałoby tym, że cesje są skuteczne w każdym wypadku z tego punktu widzenia, a skuteczna egzekucja prawna staje się możliwa?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności pytania pierwszego

- 36 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 TFUE w związku z art. 2 pkt 4, art. 3 ust. 1, art. 4 i art. 9 ust. 1 dyrektywy 2014/104, a także art. 47 akapit pierwszy Karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni uregulowań krajowych, która skutkuje uniemożliwieniem osobom potencjalnie poszkodowanym w wyniku naruszenia prawa konkurencji dokonania cesji ich praw do odszkodowania na podmiot świadczący usługi prawne, tak aby ów podmiot mógł dochodzić tych praw zbiorczo, w ramach powództwa zwanego „follow-on”, czyli powództwa o odszkodowanie wytaczanego po wydaniu przez organ ochrony konkurencji ostatecznej decyzji stwierdzającej takie naruszenie (zwanego dalej „powództwem o odszkodowanie na zasadzie kontynuacji”).
- 37 Otto Fuchs Beteiligungen, kraj związkowy i Komisja uważają, że pytanie to jest niedopuszczalne. Powództwo w postępowaniu głównym powinno być traktowane nie jako powództwo o odszkodowanie na zasadzie kontynuacji, ale jako powództwo niezależne.
- 38 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pytanie prejudycjalne przedłożone Trybunałowi musi dotyczyć wykładni prawa Unii odpowiadającej obiektywnym potrzebom orzeczenia, które ma wydać sąd odsyłający [wyroki: z dnia 12 stycznia 2023 r., DOBELES HES, C-702/20 i C-17/21, EU:C:2023:1, pkt 81; z dnia 9 stycznia 2024 r., G. i in. (Powoływanie sędziów sądów powszechnych w Polsce), C-181/21 i C-269/21, EU:C:2024:1, pkt 65].
- 39 Wyłącznie do sądu krajowego, przed którym toczy się spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy dla wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia skierowanych do Trybunału pytań. W związku z tym jeśli zadane pytania dotyczą wykładni przepisu prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia [wyroki: z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 27; z dnia 19 września 2024 r., Booking.com i Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, pkt 34].
- 40 Wynika z tego, że skoro pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy, to odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego zadanego przez sąd krajowy jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia przepisu prawa Unii, o którą wnosi sąd krajowy, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym czy przedmiotem postępowania głównego, gdy problem ma charakter hipotetyczny lub gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu zadane [wyroki: z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 28; z dnia 19 września 2024 r., Booking.com i Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, pkt 35].
- 41 Tymczasem w niniejszej sprawie z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że pytanie pierwsze, w zakresie, w jakim dotyczy ono powództwa o odszkodowanie na zasadzie kontynuacji, w sposób oczywisty nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu w postępowaniu głównym.

- 42 Sąd odsyłający wskazuje bowiem, że zawisło przed nim powództwo o odszkodowanie wniesione przez ASG 2 w celu naprawienia szkody, jaką tartaki, których sprawa dotyczy, miały ponieść w wyniku działania przedmiotowego kartelu. Sąd ten wyjaśnia, że w sprawie w postępowaniu głównym nie istnieje żadna inna decyzja niż decyzja z 2009 r.
- 43 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 55 opinii, decyzja ta została wydana na podstawie § 32b Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (ustawy o zwalczaniu ograniczeń konkurencji), którego brzmienie odpowiada brzmieniu art. 9 rozporządzenia nr 1/2003, co potwierdził federalny urząd ds. ochrony konkurencji w swoich uwagach na piśmie.
- 44 Jednakże wydana na podstawie art. 9 tego rozporządzenia decyzja w sprawie zobowiązań nie zawiera żadnego ostatecznego stwierdzenia co do naruszenia art. 101 i 102 TFUE.
- 45 Artykuł 9 rzeczonego rozporządzenia, interpretowany w świetle motywu 13 tego aktu, przewiduje bowiem, że w ramach procedury wszczętej na podstawie tego przepisu Komisja jest zwolniona z obowiązku stwierdzania i dokonywania kwalifikacji naruszenia, a jej rola ogranicza się do zbadania i ewentualnego zatwierdzenia zobowiązań zaproponowanych przez zainteresowane przedsiębiorstwa, w świetle problemów, jakie instytucja ta zasygnalizowała we wstępnej fazie rozpatrywania sprawy i przy uwzględnieniu realizowanych przez nią celów. Wydanie decyzji dotyczącej zobowiązań zamyka zatem postępowanie w sprawie naruszenia w stosunku do tych przedsiębiorstw, umożliwiając im uniknięcie stwierdzenia naruszenia prawa konkurencji i ewentualnego nałożenia grzywny (zob. podobnie wyrok z dnia 29 czerwca 2010 r., Komisja/Alrosa, C-441/07 P, EU:C:2010:377, pkt 40, 48).
- 46 Co się tyczy decyzji z 2009 r., z informacji dostarczonych przez sąd odsyłający wynika, że w decyzji tej federalny urząd ds. ochrony konkurencji ustalił dla kraju związkowego progi współpracy w zakresie sprzedaży drewnianych bali oraz środki mające na celu ograniczenie pozycji kraju związkowego na rozpatrywanym rynku.
- 47 W związku z tym decyzji z 2009 r. nie można uznać za ostateczne rozstrzygnięcie krajowego organu ochrony konkurencji stwierdzające naruszenie prawa konkurencji, o którym mowa w art. 9 ust. 1 dyrektywy 2014/104 w związku z art. 2 pkt 12 tej dyrektywy. Powództwo ASG 2 leżące u podstaw sprawy w postępowaniu głównym nie może zatem zostać uznane za powództwo o odszkodowanie na zasadzie kontynuacji.
- 48 W tym stanie rzeczy pytanie pierwsze jest niedopuszczalne.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

- 49 Poprzez pytania drugie i trzecie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 TFUE w związku z art. 2 pkt 4, art. 3 ust. 1 i art. 4 dyrektywy 2014/104, a także art. 47 akapit pierwszy Karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni uregulowań krajowych, która skutkuje uniemożliwieniem osobom, które – jak twierdzą – poniosły szkodę w wyniku naruszenia prawa konkurencji, cesji ich praw do odszkodowania na rzecz podmiotu świadczącego usługi prawne, tak aby ów podmiot mógł dochodzić tych praw zbiorczo, w ramach samodzielnego powództwa o odszkodowanie.
- 50 W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej sąd ten zastanawia się, czy powinien odstąpić od stosowania właściwych przepisów tych uregulowań krajowych, w przypadku gdyby ich wykładnia zgodna z prawem Unii nie była możliwa.

W przedmiocie dopuszczalności

- 51 Otto Fuchs Beteiligungen i kraj związkowy kwestionują dopuszczalność pytań drugiego i trzeciego.
- 52 W pierwszej kolejności podmioty te twierdzą, że pytanie drugie jest hipotetyczne lub nie jest konieczne do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym oraz że ani to pytanie, ani pytanie trzecie nie dotyczą wykładni prawa Unii.
- 53 Jednakże z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że wykładnia prawa Unii, o którą zwrócił się sąd odsyłający, odpowiada w sposób oczywisty obiektywnej potrzebie nierozzerwalnie związanej z rozstrzygnięciem sporu w postępowaniu głównym.
- 54 Sąd odsyłający zastanawia się bowiem, czy przepisy prawa Unii, o których mowa w pkt 49 niniejszego wyroku, stoją na przeszkodzie takiej wykładni uregulowań krajowych, która skutkuje uniemożliwieniem osobom poszkodowanym przez przedmiotowy kartel skorzystania z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia sędowanych wierzytelności. Jeśli odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, to sąd ten zastanawia się nad konsekwencjami, jakie należy wyciągnąć z takiej niezgodności, w przypadku gdyby dokonanie wykładni przepisów RDG w sposób zgodny z prawem Unii nie było możliwe.
- 55 W drugiej kolejności Otto Fuchs Beteiligungen i kraj związkowy podnoszą zasadniczo, że sąd odsyłający oparł swoje pytania na błędnych założeniach. Twierdzą w szczególności, iż sąd ten błędnie uznał, po pierwsze, że przepisy RDG należy interpretować w ten sposób, iż automatycznie sprzeciwiają się one powództwu zmierzającemu do łącznego dochodzenia sędowanych wierzytelności w dziedzinie prawa konkurencji, a po drugie, że ze względu na niemożność wytoczenia tego powództwa przez osoby poszkodowane przez kartel korzystanie z praw do odszkodowania, które przyznaje tym osobom prawo Unii, jest praktycznie niemożliwe lub w każdym razie nadmiernie utrudnione, ponieważ prawo niemieckie nie zapewnia żadnej równie skutecznej alternatywy umożliwiającej tym osobom dochodzenie tego prawa do odszkodowania.
- 56 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pytania dotyczące wykładni prawa Unii sąd krajowy przedstawia w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny i którego prawidłowość nie podlega ocenie Trybunału (zob. podobnie wyrok z dnia 26 października 2023 r., EDP – Energias de Portugal i in., C-331/21, EU:C:2023:812, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 57 Ponieważ wyłącznie sąd odsyłający jest właściwy do dokonywania wykładni i stosowania prawa krajowego, Trybunał jest zobowiązany uwzględnić kontekst regulacyjny, w jaki wpisują się pytania prejudycjalne, w postaci, w jakiej został on określony w postanowieniu odsyłającym [zob. podobnie wyrok z dnia 14 listopada 2024 r., S. (Zmiana składu sądu), C-197/23, EU:C:2024:956, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo]. Ponadto przypomniane w pkt 40 niniejszego wyroku domniemanie znaczenia dla sprawy, z którego korzystają te pytania, nie może zostać obalone przez sam fakt, że jedna ze stron postępowania głównego podważa określone okoliczności, których prawidłowość nie podlega sprawdzeniu przez Trybunał, a od których zależy określenie przedmiotu tego sporu (zob. podobnie wyrok z dnia 22 września 2016 r., Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 58 Tymczasem założenia, o których mowa w pkt 55 niniejszego wyroku, opierają się na dokonanej przez sąd odsyłający ocenie ram krajowych, w które wpisuje się spór w postępowaniu głównym. Ocena ta należy wyłącznie do właściwości tego sądu, a weryfikacja jej prawidłowości nie jest zadaniem Trybunału.
- 59 W tym stanie rzeczy i bez uszczerbku dla dokonania takiej weryfikacji przez sąd odsyłający (zob. podobnie wyrok z dnia 27 czerwca 2018 r., Altiner i Ravn, C-230/17, EU:C:2018:497, pkt 23) należy stwierdzić, że pytania drugie i trzecie są dopuszczalne.

Co do istoty

- 60 Artykuł 101 ust. 1 TFUE wywołuje bezpośrednie skutki w stosunkach między jednostkami i przyznaje jednostkom prawa, które sądy krajowe powinny chronić (wyroki: z dnia 30 stycznia 1974 r., BRT i Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, pkt 16; z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 61 W tym względzie pełna skuteczność art. 101 TFUE i w szczególności skuteczność (effet utile) zakazu ustanowionego w jego ust. 1 zostałyby zakwestionowane, gdyby nie było możliwości, aby każda osoba mogła żądać naprawienia szkody, która została jej wyrządzona wskutek naruszenia prawa konkurencji (zob. podobnie wyroki: z dnia 20 września 2001 r., Courage i Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 26; a także z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 62 W konsekwencji każda osoba ma prawo żądać naprawienia poniesionej szkody, jeżeli między tą szkodą a takim naruszeniem istnieje związek przyczynowy (zob. podobnie wyroki: z dnia 13 lipca 2006 r., Manfredi i in., od C-295/04 do C-298/04, EU:C:2006:461, pkt 61; z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 63 To przysługujące każdemu prawo do żądania naprawienia takiej szkody wzmacnia operacyjny charakter unijnych reguł konkurencji i ma charakter zniechęcający do zachowań, często ukrywanych, mogących ograniczyć lub zakłócić konkurencję, a tym samym przyczynia się do zachowania skutecznej konkurencji w Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 6 października 2021 r., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 64 Jak wynika z motywu 12 dyrektywy 2014/104, to prawo do odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji zostało skodyfikowane w art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, który przewiduje, że państwa członkowskie zapewniają, by każda osoba fizyczna lub prawna, która poniosła taką szkodę, miała możliwość dochodzenia i uzyskania pełnego odszkodowania z tytułu tej szkody.
- 65 W motywie 4 wspomnianej dyrektywy wskazano, że wspomniane prawo do odszkodowania wymaga, aby każde państwo członkowskie dysponowało przepisami proceduralnymi zapewniającymi skuteczne wykonywanie tego prawa. Zgodnie z tym motywem konieczność zapewnienia skutecznych środków proceduralnych wynika również z prawa do skutecznej ochrony sądowej ustanowionego w art. 47 akapit pierwszy Karty, któremu odpowiada przewidziany w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE obowiązek ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia tej ochrony w dziedzinach objętych prawem Unii [zob. podobnie wyroki: z dnia

16 maja 2017 r., *Berlioz Investment Fund*, C-682/15, EU:C:2017:373, pkt 44; z dnia 6 października 2020 r., *État luxembourgeois* (Ochrona prawna przed wnioskami o przekazanie informacji w prawie podatkowym), C-245/19 i C-246/19, EU:C:2020:795, pkt 47].

- 66 W tym względzie, jak przewiduje art. 1 ust. 1 dyrektywy 2014/104, ustanawia ona pewne zasady dotyczące powództw o odszkodowanie, które prawodawca Unii uznał za niezbędne, aby każda osoba, która poniosła szkodę wynikającą z naruszenia prawa konkurencji, mogła skutecznie skorzystać z prawa do dochodzenia pełnego odszkodowania z tytułu tej szkody od przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw.
- 67 W tym kontekście w art. 2 pkt 4 tej dyrektywy zdefiniowano pojęcie „powództwa o odszkodowanie” jako powództwo na mocy prawa krajowego, za pomocą którego przed sądem krajowym dochodzone jest roszczenie odszkodowawcze przez domniemanego poszkodowanego lub przez osobę występującą w imieniu co najmniej jednego domniemanego poszkodowanego – o ile w szczególności prawo krajowe przewiduje taką możliwość – lub przez osobę fizyczną lub prawną, która wstąpiła w prawa domniemanego poszkodowanego, w tym osobę, która nabyła roszczenie.
- 68 Dyrektywa ta przewiduje zatem możliwość wniesienia powództwa o odszkodowanie albo bezpośrednio przez osobę fizyczną lub prawną, która korzysta z prawa do odszkodowania przyznanego przez prawo Unii, albo przez osobę trzecią, na którą scedowano prawo domniemanego poszkodowanego do dochodzenia odszkodowania.
- 69 Niemniej jednak, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 100 i 101 opinii, art. 2 pkt 4 dyrektywy 2014/104 nie nakłada na państwa członkowskie żadnego obowiązku ustanowienia mechanizmu powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności, takiego jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, ani nie reguluje warunków, od których uzależniona jest ważność dokonanej przez poszkodowanego przed wytoczeniem takiego powództwa grupowego cesji przysługującego mu prawa do odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji.
- 70 Wynika z tego, że zarówno ustanowienie mechanizmu powództwa zbiorowego o odszkodowanie, jak i warunki, od których zależy ważność cesji prawa do odszkodowania z tytułu szkody potencjalnie związanej z naruszeniem prawa konkurencji na rzecz osoby fizycznej lub prawnej w celu wytoczenia przez nią takiego powództwa grupowego przed sądem krajowym, wchodzą w zakres zasad wykonywania tego prawa do odszkodowania, które nie są uregulowane w dyrektywie 2014/104.
- 71 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w braku uregulowań Unii w tej dziedzinie do wewnętrznego porządku prawnego każdego państwa członkowskiego należy ustalenie zasad wykonywania prawa do dochodzenia odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszeń prawa konkurencji, z poszanowaniem zasad równoważności i skuteczności (zob. podobnie wyroki: z dnia 20 września 2001 r., *Courage i Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 29; z dnia 28 marca 2019 r., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 72 Zasady skuteczności i równoważności znajdują odzwierciedlenie, w dziedzinie objętej dyrektywą 2014/104, w jej art. 4, w którym powtórzono w istocie sformułowanie wynikające z orzecznictwa Trybunału. Jednakże w celu zbadania pytań drugiego i trzeciego należy wziąć pod uwagę jedynie zasadę skuteczności, gdyż tylko na nią powołuje się sąd odsyłający.

- 73 Zgodnie z tym przepisem w myśl tej ostatniej zasady państwa członkowskie zapewniają, by wszystkie krajowe przepisy i procedury w sprawie dochodzenia roszczeń odszkodowawczych zostały opracowane i były stosowane w taki sposób, by korzystanie z unijnego prawa do pełnego odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji nie stało się w praktyce niewykonalne ani nadmiernie trudne.
- 74 Trybunał orzekł w szczególności, że przepisy krajowe mające zastosowanie w dziedzinie prawa konkurencji nie mogą naruszać skutecznego stosowania art. 101 i 102 TFUE i powinny być dostosowane do specyfiki spraw z zakresu prawa konkurencji, które wymagają co do zasady przeprowadzenia złożonej analizy stanu faktycznego i sytuacji ekonomicznej (zob. podobnie wyrok z dnia 20 kwietnia 2023 r., Repsol Comercial de Productos Petrolíferos, C-25/21, EU:C:2023:298, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 75 Co więcej, chociaż w przypadku braku uregulowań Unii w danej dziedzinie to prawo wewnętrzne każdego państwa członkowskiego winno określać zasady postępowania w sprawach mających za przedmiot ochronę praw jednostki wynikających z prawa Unii, to jednak państwa członkowskie ponoszą odpowiedzialność za zapewnienie w każdym przypadku poszanowania prawa do skutecznej ochrony sądowej tych praw, zagwarantowanego w art. 47 akapit pierwszy Karty [wyrok z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego), C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982, pkt 115 i przytoczone tam orzecznictwo]. Jak wskazano w pkt 65 niniejszego wyroku, motyw 4 dyrektywy 2014/104 odnosi się do prawa do takiej ochrony.
- 76 W niniejszej sprawie, jak wynika z pkt 28–33 niniejszego wyroku, sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności z zasadą skuteczności oraz z prawem do skutecznej ochrony sądowej orzecznictwa krajowego, w którym zinterpretowano RDG w ten sposób, że ustawa ta uniemożliwia osobom poszkodowanym w wyniku naruszenia prawa konkurencji skorzystanie z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności.
- 77 W tym względzie sąd ten wskazuje z jednej strony, że powództwo to jest jedynym środkiem prawnym umożliwiającym tym osobom skuteczne dochodzenie, zbiorczo, ich prawa do odszkodowania. Z drugiej strony, chociaż wspomniane osoby mają możliwość wniesienia powództwa o odszkodowanie we własnym imieniu i na własny rachunek, taka możliwość nie pozwala im jednak na skuteczne skorzystanie z tego prawa. Biorąc bowiem pod uwagę szczególnie złożony, długi i kosztowny charakter powództwa indywidualnego w dziedzinie naruszeń prawa konkurencji, osoby poszkodowane mają tendencję do rezygnacji z wnoszenia takiego powództwa indywidualnego, w szczególności gdy chodzi o szkodę w niewielkiej wysokości.
- 78 Wszystkie strony w postępowaniu głównym, z wyjątkiem ASG 2, oraz inni uczestnicy postępowania, o których mowa w art. 23 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, przedstawili jednak w przedłożonych Trybunałowi uwagach pewną liczbę elementów zmierzających do zniuansowania twierdzeń zawartych we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
- 79 I tak, po pierwsze, owe strony oraz zainteresowani podają w wątpliwość twierdzenie sądu odsyłającego, zgodnie z którym prawo krajowe wyklucza automatycznie możliwość skorzystania przez osoby poszkodowane w wyniku naruszenia prawa konkurencji z powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności. Powództwo to uznaje się jedynie za niewłaściwe w kontekście szczególnych spraw z zakresu prawa konkurencji, w których

skorzystanie z niego prowadziło w rzeczywistości do naruszenia przepisów RDG zakazujących uczestnictwa w postępowaniu podmiotu świadczącego usługi prawne w przypadku konfliktu interesów.

- 80 Po drugie, należy zniuansować stwierdzenie, zgodnie z którym prawo krajowe nie oferuje żadnego rozwiązania alternatywnego względem tego powództwa, które umożliwiłoby osobom poszkodowanym zbiorcze dochodzenie ich prawa do odszkodowania. Cesja wierzytelności w postaci prawdziwego faktoringu, to znaczy nie jedynie przelewu powierniczego, lecz pełnego przelewu wierzytelności na osobę trzecią w zamian za natychmiastową zapłatę wzajemnego świadczenia finansowego przez tę osobę na rzecz cedenta, a także współuczestnictwo w postępowaniu, polegające na wspólnym wytoczeniu powództwa przez kilku powodów, które pozwala im w szczególności na dokonanie wspólnych ocen i ekspertyz w celu ustalenia wysokości poniesionej przez nich szkody, stanowią w tym względzie rozwiązania alternatywne możliwe do zastosowania i dopuszczone przez niemiecką praktykę sądową w sporach z zakresu prawa konkurencji.
- 81 Po trzecie, stwierdzenie sądu odsyłającego, że strony poszkodowane byłyby skłonne do rezygnacji z wykonania przysługującego im prawa do odszkodowania, gdyby mogły tego dokonać jedynie w ramach powództwa indywidualnego, zostaje w niniejszej sprawie podane w wątpliwość przez wysokość indywidualnych roszczeń tartaków, których sprawa dotyczy, prowadzącą do relatywizacji znaczenia beczynności, którą mogłyby one wykazać się w odniesieniu do takiego rodzaju powództwa.
- 82 W tym względzie należy zauważyć, że wyłącznie do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy wykładnia prawa krajowego polegająca na wyłączeniu w sporach z zakresu prawa konkurencji powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności skutkuje uniemożliwieniem lub nadmiernym utrudnieniem wykonywania prawa do odszkodowania, które prawo Unii przyznaje osobom poszkodowanym w wyniku naruszenia prawa konkurencji, oraz pozbawieniem ich skutecznej ochrony sądowej.
- 83 Sąd ten powinien jednak w tym celu uwzględnić wszystkie istotne elementy związane ze szczegółowymi zasadami przewidzianymi w prawie krajowym w odniesieniu do wykonywania prawa do odszkodowania z tytułu szkód wynikających z takiego naruszenia (zob. analogicznie wyrok z dnia 28 marca 2019 r., Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, pkt 45).
- 84 Tak więc tylko w przypadku, gdyby po przeprowadzeniu tej weryfikacji sąd odsyłający doszedł do wniosku, po pierwsze, że żaden z przewidzianych w prawie krajowym mechanizmów zbiorowych alternatywnych wobec powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności nie pozwala na skuteczne dochodzenie praw osób lub grupy osób, które domagają się naprawienia szkody, jaka miała zostać wyrządzona w wyniku naruszenia prawa konkurencji, a mianowicie w tym wypadku tartaków, których sprawa dotyczy, a po drugie, że warunki wniesienia powództwa indywidualnego przewidziane w prawie krajowym czynią niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie tego prawa do odszkodowania, a tym samym naruszają ich prawo do skutecznej ochrony sądowej, sąd ten powinien uznać, iż prawo krajowe interpretowane w ten sposób, że wyklucza ono takie powództwo zmierzające do dochodzenia scedowanych wierzytelności, nie spełnia wymogów prawa Unii wskazanych w pkt 71–75 niniejszego wyroku.

- 85 W tym względzie należy podkreślić, że prawdą jest, iż z uwagi na specyfikę spraw z zakresu prawa konkurencji, a w szczególności okoliczność przypomnianą w pkt 74 niniejszego wyroku, że wnoszenie powództw o odszkodowanie z tytułu naruszenia tego prawa wymaga co do zasady złożonej analizy stanu faktycznego i złożonej analizy ekonomicznej, istnienie w prawie krajowym mechanizmów umożliwiających łączenie roszczeń indywidualnych może ułatwiać osobom poszkodowanym skorzystanie z prawa do odszkodowania. W szczególności takie mechanizmy mogą ułatwiać wytaczanie samodzielnych powództw o odszkodowanie, na poparcie których nie istnieje żadne ostateczne stwierdzenie naruszenia przez organ ochrony konkurencji.
- 86 Jednakże złożoność i koszty postępowania związane z takimi powództwami o odszkodowanie nie pozwalają same w sobie na stwierdzenie, że skorzystanie z prawa do odszkodowania w ramach powództwa indywidualnego byłoby praktycznie niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, co skutkowałoby, w braku mechanizmów łączenia indywidualnych roszczeń osób poszkodowanych w wyniku naruszenia prawa konkurencji, pozbawieniem tych osób ich prawa do skutecznej ochrony sądowej. Dopiero bowiem w sytuacji, gdy po dokonaniu oceny wszystkich okoliczności prawnych i faktycznych sprawy sąd odsyłający stwierdziłby, że konkretne elementy prawa krajowego stoją na przeszkodzie wytaczaniu tych powództw indywidualnych, sąd ten mógłby w stosownym przypadku dojść do takiego wniosku.
- 87 Należy dodać, że gdyby sąd ten miał stwierdzić, iż mechanizm powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia scedowanych wierzytelności stanowi w sprawie w postępowaniu głównym jedyną drogę proceduralną umożliwiającą tartakom, których sprawa dotyczy, skuteczne dochodzenie ich prawa do naprawienia domniemanej szkody związanej z przedmiotowym kartelem, takie stwierdzenie pozostawałoby bez uszczerbku dla stosowania przepisów krajowych regulujących, w trosce o ochronę jednostek, działalność podmiotów świadczących takie usługi windykacyjne, w szczególności w celu zagwarantowania jakości tych usług oraz obiektywnego i proporcjonalnego charakteru wynagrodzeń pobieranych przez takich usługodawców oraz zapobiegania konfliktom interesów i nadużyciom proceduralnym.
- 88 Wreszcie, co się tyczy konsekwencji, jakie należy wyciągnąć z ewentualnego stwierdzenia przez sąd odsyłający niezgodności z prawem do skutecznej ochrony sądowej, z pkt 60 i 64 niniejszego wyroku wynika, że prawo do pełnego odszkodowania z tytułu szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji, które zostało skodyfikowane w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2014/104, wynika z bezpośredniej skuteczności przyznanej art. 101 ust. 1 TFUE.
- 89 Ponadto Trybunał uściślił, że art. 47 Karty samoistnie, a więc bez konieczności ustanowienia szczegółowych norm w przepisach prawa Unii lub prawa krajowego, przyznaje jednostkom prawo, na które mogą się one powoływać [wyroki: z dnia 17 kwietnia 2018 r., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, pkt 78; z dnia 20 lutego 2024 r., X (Brak wskazania przyczyny wypowiedzenia), C-715/20, EU:C:2024:139, pkt 80 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 90 Otóż zasada pierwszeństwa prawa Unii wymaga, aby sąd krajowy, którego zadaniem jest stosowanie, w ramach swojej właściwości, przepisów tego prawa, w braku możliwości dokonania wykładni uregulowań krajowych zgodnej z wymogami prawa Unii zapewnił pełną skuteczność tych wymogów w zawisłym przed nim sporze, odstępując w razie potrzeby od stosowania, z mocy własnych uprawnień, wszelkich uregulowań lub praktyk krajowych, także późniejszych, które są sprzeczne z bezpośrednio skutecznym przepisem tego prawa, bez konieczności żądania uprzedniego zniesienia tych uregulowań lub praktyk w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym ani bez konieczności oczekiwania na takie uchylene

(zob. podobnie wyroki: z dnia 24 czerwca 2019 r., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, pkt 57, 58; z dnia 25 stycznia 2024 r., Em akaunt BG, C-438/22, EU:C:2024:71, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 91 W związku z tym w sytuacji, o której mowa w pkt 84 niniejszego wyroku, sąd odsyłający będzie musiał najpierw ustalić, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w prawie krajowym metody wykładni, czy może dokonać wykładni właściwych przepisów RDG zgodnie z wymogami prawa Unii, nie dokonując jednak wykładni *contra legem* tych przepisów (zob. analogicznie wyrok z dnia 22 czerwca 2022 r., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 92 W tym względzie, jak wskazano w pkt 79 niniejszego wyroku, niektóre strony postępowania przed Trybunałem wskazały, że przepisy krajowe analizowane w postępowaniu głównym nie wykluczają automatycznie korzystania z mechanizmu powództwa zmierzającego do łącznego dochodzenia sędowanych wierzytelności w sporach z zakresu prawa konkurencji i są interpretowane przez niektóre sądy krajowe w ten sposób, że uzależniają korzystanie z tego mechanizmu w konkretnym przypadku od spełnienia warunków mających na celu zagwarantowanie jakości świadczonych usług, odpowiedniego poziomu wynagrodzenia usługodawcy oraz braku konfliktu interesów po jego stronie.
- 93 Sąd odsyłający powinien odstąpić od stosowania tych przepisów tylko wtedy, gdy okaże się, że żadna wykładnia zgodna nie jest możliwa (zob. podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2021 r., Whiteland Import Export, C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 94 W świetle wszystkich powyższych rozważań odpowiedzi na pytania drugie i trzecie powinna brzmieć: art. 101 TFUE w związku z art. 2 pkt 4, art. 3 ust. 1 i art. 4 dyrektywy 2014/104, a także art. 47 akapit pierwszy Karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni uregulowań krajowych, która skutkuje uniemożliwieniem osobom, które – jak twierdzą – poniosły szkodę w wyniku naruszenia prawa konkurencji, cesji ich praw do odszkodowania na rzecz podmiotu świadczącego usługi prawne, tak aby ów podmiot mógł dochodzić tych praw zbiorczo, w ramach samodzielnego powództwa o odszkodowanie, jeżeli
- prawo krajowe nie przewiduje żadnej innej możliwości łączenia indywidualnych roszczeń tych poszkodowanych osób, która mogłaby zapewnić skuteczne wykonywanie tych praw do odszkodowania, oraz
 - wniesienie indywidualnego powództwa o odszkodowanie okazuje się, w świetle wszystkich okoliczności danej sprawy, niemożliwe lub nadmiernie utrudnione dla tych osób, co w konsekwencji pozbawia je ich prawa do skutecznej ochrony sądowej.

W braku możliwości dokonania wykładni tych uregulowań krajowych w sposób zgodny z wymogami prawa Unii te przepisy prawa Unii nakładają na sąd krajowy obowiązek odstąpienia od stosowania wspomnianych uregulowań krajowych.

W przedmiocie kosztów

- 95 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 101 TFUE w związku z art. 2 pkt 4, art. 3 ust. 1 i art. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego, a także art. 47 akapit pierwszy Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie wykładni uregulowań krajowych, która skutkuje uniemożliwieniem osobom, które – jak twierdzą – poniosły szkodę w wyniku naruszenia prawa konkurencji, cesji ich praw do odszkodowania na rzecz podmiotu świadczącego usługi prawne, tak aby ów podmiot mógł dochodzić tych praw zbiorczo, w ramach powództwa o odszkodowanie, które nie jest następstwem ostatecznego i wiążącego rozstrzygnięcia organu ochrony konkurencji stwierdzającego takie naruszenie, w szczególności w odniesieniu do ustalenia okoliczności faktycznych, jeżeli

- prawo krajowe nie przewiduje żadnej innej możliwości łączenia indywidualnych roszczeń tych poszkodowanych osób, która mogłaby zapewnić skuteczne wykonywanie tych praw do odszkodowania, oraz**
- wniesienie indywidualnego powództwa o odszkodowanie okazuje się, w świetle wszystkich okoliczności danej sprawy, niemożliwe lub nadmiernie utrudnione dla tych osób, co w konsekwencji pozbawia je ich prawa do skutecznej ochrony sądowej.**

W braku możliwości dokonania wykładni tych uregulowań krajowych w sposób zgodny z wymogami prawa Unii te przepisy prawa Unii nakładają na sąd krajowy obowiązek odstąpienia od stosowania wspomnianych uregulowań krajowych.

Podpisy